

Deze rubriek is de plaats om verslag te doen van congressen, studiedagen en andere gebeurtenissen of ontwikkelingen die mogelijk interessant zijn voor kwalitatief onderzoekers. Redacteur voor deze rubriek is Harrie Jansen: hj.kwalon@gmail.com.

KWALON scriptieprijs 2004-2005 voor Ineke Graumans

Het juryrapport

Gerhard Nijhof, Adri Smaling, Fred Wester

Voor de scriptieprijs 2004-2005 zijn twaalf scripties ingezonden en ter beoordeling aan de jury voorgelegd.

Opvallend is de gespreide herkomst van de scripties. De scripties zijn afkomstig van zeven universiteiten. Drie Belgische, namelijk de universiteiten van Gent, Antwerpen en Leuven, en vier Nederlandse, namelijk de Erasmus Universiteit Rotterdam, de Vrije Universiteit Amsterdam, de Universiteit van Amsterdam en de Rijksuniversiteit Groningen.

Ook de afstudeerrichtingen van de scriptieschrijvers zijn gevarieerd: sociologie (8), andragologie (2), culturele antropologie (1) en cultuur, organisatie en management (1). Bovendien variëren de velden van onderzoek: het onderwijs (2), de gezondheidszorg (3), de rechtspraktijk (1), wetenschap en organisatieadvieswereld (1), de politiek en overheidsbeleid (2) en de kunst (1). Domeinen als bedrijfsleven en handel, stad en stedenbouw en religie blijven buiten bereik.

Er is een opvallend verschil te constateren tussen de Belgische en de Nederlandse scripties. De Belgische munten uit door een zeer uitvoerige en bijdetijdse literatuurstudie. In dat opzicht beantwoorden deze scripties – meer dan de Nederlandse – aan de aloude academische standaard van voort te bouwen op de ontwikkelingen in de wetenschapsbeoefening op een bepaald domein.

Opvallend is ook de betrekkelijk geringe aandacht aan methodologie of reflectie over methoden en technieken in de scripties. Meestal is er een eenvoudige toepassing van methoden. Er wordt geïnterviewd, geobserveerd, participierend geobserveerd en ook worden er teksten geanalyseerd, echter zonder veel methodisch beraad. Artikelen in het tijdschrift KWALON zijn nauwelijks in de literatuurlijsten te vinden. Zoals dat ook met kwantitatieve methoden het geval is, speelt methodologische literatuur in de praktijk van deze scriptieonderzoeken een geringe rol.

Wij hebben alle scripties gelezen en beoordeeld. Voor de scriptie waarbij Gerhard Nijhof als eerste begeleider functioneerde, is Fred Wester als medebeoordelaar ingeschakeld.

Vervolgens hebben wij ons beraden op de vraag welke scriptie al met al de prijs verdient.

De keuze is gevallen op de scriptie van Ineke Graumans, studente culturele antropologie aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. De titel van haar scriptie luidt: *De sociale betekenis van etniciteit; interacties en etnisch categoriseren op gemengde scholen*. Begeleiders van haar scriptie waren dr. H. van den Berg en dr. L.A. Brouwer.

Onze argumenten voor de keuze zijn de volgende:

1. De scriptie heeft betrekking op een zeer actueel probleem: de wijze waarop in scholen kinderen van uiteenlopende etnische herkomst met elkaar omgaan en de ontwikkelingen die zich daarin in de loop van de schoolloopbaan voordoen. Cijfermatig is veel over de participatie aan het onderwijs bekend, maar over de praktijken van onderwijzers en leerlingen ontbreekt het ons nog vaak aan kennis. Juist om die te verwerven is kwalitatief onderzoek nodig.
2. Het onderzoek van Ineke Graumans is methodisch rijk. Zij heeft meerdere methoden toegepast. Schoolkinderen op twee etnisch gemengde basisscholen zijn geobserveerd en geïnterviewd. Opvallend is dat de observaties niet zijn gedaan om de interviewdata te valideren, maar dat beide soorten data op zichzelf zijn gezien en dat juist de verschillen tussen doen en zeggen zijn geïnterpreteerd als een indicator van de complexiteit van de sociale werkelijkheid. Ook de analyse is gedifferentieerd. Er is een netwerkanalyse gedaan en ook de Membership Categorization Analysis van Harvey Sacks is toegepast. Prijzenswaardig is tevens dat Ineke Graumans de MCA-methode niet alleen toepast maar ook bekritiseert en verbetert. Het onderzoek is ook naar tijd gedifferentieerd. Het is op twee verschillende tijdstippen verricht met een tussenspanne van een jaar. Dat maakt het mogelijk ontwikkelingen in gedrag en opvatting te traceren.
3. Ook het belang van de bevindingen van Ineke Graumans hebben in onze beoordeling een rol gespeeld. De onderzoeksresultaten krijgen onder meer betekenis doordat ze gezien worden vanuit een heel goed uitgewerkt interpretatiekader. Maar de verrassend scherpe resultaten zijn ook toe te schrijven aan de diepgaande analyse. De uitgebreide aandacht van Graumans voor analysetechnieken levert dus ook wat op! Etniciteit blijkt een belangrijke indelingscategorie, maar in de beleving van kinderen geen belangrijke reden voor een positieve of negatieve voorkeur. In de geobserveerde interactiepatronen blijkt een scheiding tussen westerse en niet-westerse kinderen. Ook in de door kinderen gerapporteerde interacties is die scheiding aanwezig, nog sterker zelfs. Kinderen noemen etniciteit echter nauwelijks als grond om met kinderen al of niet om te gaan. Gedragskenmerken en persoonlijkheidskenmerken spelen daarbij een belangrijker rol.

Indirect blijkt etniciteit wel een rol te spelen. In de MCA-analyse blijken kinderen *frames* te construeren waarbij etniciteit gekoppeld wordt aan gedragskenmerken.

‘Stoer’ en ‘wild’ gedrag wordt door kinderen als Marokkaans betiteld, maar dat Marokkaanse gedrag wordt ook bij kinderen van Nederlandse herkomst gezien en daar ook als ‘Marokkaans gedrag’ geëtiketteerd.

Opvallend is dat juist deze koppeling in de eerste interviews veel minder pregnant naar voren kwam dan in de interviews een jaar later. In dit opzicht is de etnische segregatie in de schoolperiode dus toegenomen. Er is geen aanwijzing gevonden dat de school een spilfunctie vervult bij de integratie van kinderen van ouders van niet-Nederlandse herkomst.

De conclusies van het onderzoek geven aanleiding tot vervolgonderzoek om de geformuleerde ‘mechanismen’ nader te specificeren.

4. In deze tijd van ruwe taal over allochtonen is deze scriptie een welkom voorbeeld van de distantie en civilisatie die de wetenschap ons kan bieden.

De scriptie is niet helemaal een product van eigen werk. Het onderzoek van Ineke Graumans maakt deel uit van een omvangrijker project dat aan de Vrije Universiteit wordt gedaan. De opzet en uitvoering van het onderzoek en de stijl van rapportage daarover hebben ons er echter van overtuigd dat hier een autonome prestatie is geleverd. Bovendien is het lovenswaardig dat een universiteit studenten inschakelt bij lopende onderzoeksprojecten, omdat daar niet alleen de ontwikkeling van de wetenschap bij gebaat is, maar ook die van aankomende wetenschappers.

Het eerste symposium van Kwalitatief Sterk

Reginald Deschepper

Op dinsdag 7 november 2006 vond in de groene omgeving van de Universiteit Antwerpen, Campus Drie Eiken, het eerste symposium ‘Kwalitatief sterk’ plaats. De inschrijvingen voor dit symposium waren een tijdje op voorhand al afgesloten en bijna 130 belangstellenden woonden deze dag bij. Met het symposium wordt een belangrijke stap gezet in de ontwikkeling van een netwerk van kwalitatieve onderzoekers in Vlaanderen. Tot voor kort waren kwalitatieve onderzoekers immers aangewezen op de Nederlandse collega’s die met het tijdschrift KWALON en regelmatige bijeenkomsten ook voor Vlaamse onderzoekers een forum vormden waar ze elkaar konden vinden en waar ze ervaringen en inzichten konden delen. Het eerste Vlaamse symposium bracht een evenwichtige mix van presentaties en workshops en, heel belangrijk, het bood Vlaamse onderzoekers gelegenheid elkaar te leren kennen.

De plenaire ochtendsessie

In de voormiddag kwamen een aantal sprekers uit Vlaanderen en uit het buitenland aan bod. Na de verwelkoming door Etienne Vermeire van de Universiteit Antwerpen, kwam de link tussen Kwalitatief Sterk met KWALON duidelijk naar voren in de presentatie van